

Dekanski narečni govor nekoč in danes: glasovne spremembe

SUZANA TODOROVIĆ

*Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem, Cankarjeva ulica 5,
SI 6000 Koper, Suzana.Todorovic@upr.si*

DOI: <https://doi.org/10.18690/scn.18.2.34-53.2025>

1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article

V prispevku se posvečam glasovnim spremembam v dekanskem narečnem govoru, pri čemer izhajam iz rokopisnega poročila, ki ga je leta 1955 po dialektološki raziskavi v Dekanih pripravil Tine Logar. Rokopis, ki ga hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, kot običajno povzema glavne glasoslovne in morfološke razvoje ter posebnosti obravnavanega govora. Glasovne značilnosti, ki jih je zabeležil Tine Logar, diahrono primerjam z zapisi oziroma z razpoložljivim narečnim gradivom, zbranim in objavljenim v obdobju od leta 1955 do 2025. Osrednje raziskovalno vprašanje, ki si ga ob tem zastavljam, je, katere glasovne značilnosti iz Logarjevega zapisa se še vedno ohranjajo v govoru starejše generacije in v kolikšni meri (če sploh) so prisotne v govoru mlajših govorcev.

This article examines phonetic changes in the Dekani local speech on the basis of a manuscript report written by Tine Logar following a dialectological field research carried out in Dekani in 1955. The manuscript, which is kept at the Department of Dialectology of the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language at ZRC SAZU (Slovenian Academy of Arts and Sciences), as is normally the case, provides a comprehensive summary of the main phonological and morphological developments, and specific features in the dialect under scrutiny. Phonological findings made by Tine Logar are in this paper diachronically compared with records and available dialectal data and materials collected and published for the Dekani region in the period between 1955 and 2025. The main focus of the investigation is establishing which phonological features recorded by Logar are still present in the speech of older speakers, and assessing the extent (if any) to which they occur in the speech patterns of younger generations.

Ključne besede: dialektologija, spreminjanje narečja, slovensko istrsko narečje, rižansko podnarečje, glasoslovje, diahrona raziskava

Key words: dialectology, dialect change, Slovenian Istrian dialect, Rižana subdialect, phonetics and phonology, diachronic study

1 Uvod

Prispevek je del širše raziskave, katere cilj je diahrono preučevanje slovenskega istrskega narečja. Posebnosti istrskih govorov, ki jih je v svojih terenskih poročilih med letoma 1952 in 1958 zapisal Tine Logar, primerjam z zapisi oziroma razpoložljivim narečnim gradivom, zbranim in objavljenim od leta 1952 do leta 2025. Pri raziskavi izhajam iz dejstva, da se narečni govori s časom spreminjajo ter da bo podoba istrskih govorov v prihodnosti odvisna predvsem od mlajših narečnih govorcev. Osrednje raziskovalno vprašanje, ki si ga ob tem zastavljam, je, katere glasovne značilnosti iz Logarjevega zapisa se še vedno ohranjajo v govoru starejše generacije in v kolikšni meri (če sploh) so prisotne v govoru mlajših govorcev.

Že Logar (1955) je v svojem poročilu o terenskem delu, izvedenem v Dekanih, opozoril, da se govorica 66-letne informantke, ki je sodelovala v raziskavi, »deloma razlikuje od govorice mlajše dekanske generacije«. Kljub temu da slovenski dialektologi sistematičnim diahronim raziskavam narečij posvečajo sorazmerno malo pozornosti, je v zadnjih desetletjih nastalo nekaj pomembnih študij, ki se ukvarjajo s spreminjanjem narečnih govorov.

Zinka Zorko (2009) je raziskovala glasoslovne spremembe v koroškem mežiškem narečju, medtem ko je Tjaša Jakop (2025) diahrono proučevala glasoslovje prekmurskega govora Cankove. V svoji študiji je primerjala sodobno narečno gradivo, zbrano po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas* (od konca 90. let do danes), z glasoslovnim gradivom Avgusta Pavla iz leta 1909. Poleg tega je T. Jakop (2024) analizirala glasoslovne in leksikalne posebnosti govora kraja Brest v hrvaški Istri, ki jih je primerjala s starejšim Logarjevim gradivom, zbranim v bližnjem Rakitovcu leta 1956. Primerjavi narečnega besedja skozi čas se je posvetila tudi Mihaela Koletnik (2015), ki je analizirala zbrano sodobno besedišče cankovskega, večeslavskega in graškega govora, ki poimenuje gospodarska poslopja, kmečko dvorišče in opravila, ter ga primerjala z zgodovinskimi viri, kot sta Murkov (1833) in Pleteršnikov slovar (1894/95). M. Koletnik (2009) opozarja, da prekmursko poimenovalno besedje s področja lončarske in poljedelske dejavnosti zaradi spreminjajočega se načina življenja izginja iz aktivnega besednega zaklada govorcev; stara slovanska terminologija pri srednji generaciji hitro tone v pozabo, medtem ko je mlajša generacija večinoma ne pozna.

V zadnjem času sem tudi sama raziskovala glasovne značilnosti pomjanskega govora, ki jih je Logar zabeležil leta 1957, ter jih primerjala z značilnostmi, ki jih zasledimo pri današnjih narečnih govorcih (Todorović 2022). Poleg tega sem istega leta proučevala tudi pomjanske romanizme, pri čemer sem primerjala njihovo rabo v Logarjevih zapisih iz leta 1957 z rabo, ki sem jo opazila pri današnjih narečnih govorcih.

2 Dekani

Dekani so večje sklenjeno pozidano središčno naselje, ki leži na desnem bregu reke Rižane, kjer se dolina že na široko odpre v Koprski zaliv – na položnem vznožju gričev Kaštelir in Goli hrib. Vas ima več zaselkov: Na postaji, Varda, Mihati, Bertučić, Miši, Sv. Nedelja in Robida (Žitko idr. 1979: 9; KLS 1995: 111).

Ime vasi najverjetneje izvira iz italijanske plemiške rodbine Cani (ali de Cano) iz Sulmona v Abrucih, ki je v 15. stoletju posedovala posesti na območju vasi in njene okolice. Grb družine z letnico 1479 je še danes viden na hiši št. 185. Zgodovinarji Petronio, Kandler in Benussi ime kraja povezujejo z albansko rodbino Dukagjini. Plemiča Giovannija Ducaino (Dukagjinijo) so namreč beneške oblasti leta 1480 imenovala za graščaka Socerba in enajstih okoliških vasi. Benussi navaja, da se je rodbina Dukagjini po padcu Skadra (1479) umaknila v beneško Istro, Beneška republika pa je Skadarčanu Giovanniju Ducainu okoli leta 1480 dovolila, da se s svojimi sonarodnjaki naseli v vasi, ki je po njem prevzela ime. Nasprotno pa P. Muner meni, da je Ducain izviral iz italijanske družine De Cano in je zatem šel v Albanijo. Slovenski prevod »Pasja vas« se je pojavil šele v 19. stoletju kot izraz narodne zavesti Slovencev in zavračanja italijanskega toponima (gl. Todorović 2017: 31–39).

V Dekanih govorijo dekanski narečni govor, ki sodi v rižansko podnarečje slovenskega istrskega narečja. Dekančani govorijo *pə pis'janskʷə*, svoji vasi pravijo Dekani, prebivalcem ter prebivalkam pa *Pis'janjə* in *Pis'jančä*. Vaščani še danes ohranjajo stara vaška praznovanja, in sicer pust, dekansko spomladansko *šagro* ali *križanco* maja, na nedeljo po vnebohodu ali *sjensi*, *'γuəštoucuə* 'praznik vaške patrone' avgusta (tradicionalno se praznuje prvo nedeljo v mesecu avgustu, saj se za praznik Marijinega vnebovzeta ni spodobilo popivati in plesati) in župnijski praznik *vəpə'silʷə* 'opasilo' novembra, v spomin na posvetitev vaške cerkve iz leta 1493. V Dekanih so dejavni gledališka skupina, turistično društvo, cerkveni pevski zbor, lovska družina, lovski pevski zbor in prostovoljno gasilsko društvo, ki bogato prispevajo k ohranjanju vaških običajev in kulture, medčloveških odnosov ter narečja. V vasi redno izhaja vaško glasilo Dekanski list, ki širšo javnost, predvsem pa *Pisjane*, seznanja z zgodovino vasi, ljudskim izročilom, zanimivostmi in aktualnimi dogodki v vasi. V omenjenem glasilu vaščani včasih zapisujejo svoja doživetja, misli in pesmi tudi v narečni besedi (Todorović 2017: 31–32). Leta 2025 je v Dekanih živel 1712 prebivalcev (Statistični urad RS). Približno tretjina jih je rojenih v kraju – narečje ohranja večina starejših vaščanov, medtem ko ga aktivno uporablja le še okoli 40 mlajših govorcev.

3 Dekanski narečni govor

Temeljna spoznanja o slovenskem istrskem narečju je podal Tine Logar,¹ ki je v Istri raziskoval v 50. letih prejšnjega stoletja. Leta 1952 je zapisoval narečno izrazje v Kubedu, leta 1955 v Dekanih, leto kasneje v Prešnici, Podgorju, Sočergi in Rakitovcu, leta 1957 na Pomjanu, v Ospu, Kortah, Krkavčah in Trebešah, leta 1958 pa v Loparju. Govor vasi Plavje je leta 1983 raziskovala Logarjeva študentka Ksenija Ferluga (SLA 1.1 2011: 16–20). Logar (1996: 403) slovensko narečje v Istri deli na rižansko in šavrinsko podnarečje, mejo med njima pa določa po poti Koper–Marezige–Zazid. Nove raziskave (Todorović 2015) kot izhodišče meje med omenjenima podnarečjema predlagajo Bertoke, saj v Kopru govorijo istrskobeneško narečje, medtem ko je slovensko istrsko narečje prisotno le v njegovem zaledju. Istrobeneščina, ki se je utrdila v vseh istrskih obmorskih krajih s prevlado Beneške republike, je bila do konca druge svetovne vojne koiné vseh Istranov.

Logar (1996: 91–93, 403–404) pojasnjuje, da je glasovna osnova šavrinskih in rižanskih govorov notranjščina, ki pa je poleg beneškoslovenskih doživela vplive sosednjih hrvaških govorov. Obema podnarečjema je skupna enaka vrsta pojavov, ki so značilni za dolenjska in primorska narečja, podoben besedni zaklad z mnogimi – zlasti romanskimi – izposojenkami, dinamični naglas in ena sama kvantiteta naglašanih samoglasnikov.

Logar (1996: 88) v rižansko podnarečje vključuje govore južno in jugovzhodno od Trsta, kot so Dolina, Boršt, Mačkolje, Plavje, Škofije, Osp, Tinjan, Kastelec, Socerb, Dekani, Rižana, Bertoki, Čezarji, Pobegi, Sveti Anton, Prešnica, Podgorje, Klanec pri Kozini idr. V tej skupini govorov je Logar opazil: pogosto akanje; *e* in *a* za kratkonaglašene **i*, **u*, **ě*; razvoj *ä*, *ə* ali *o* iz kratkonaglašene **a*; razvoj **-o* v *-o/-u* ali celo v *-uə* ter **-o* v *-uo*; *ä* oziroma *uä/ua* ali *uo* za sekundarno naglašena **e* in **o*; protetični *u* pred *o*, *u*; polglasnik v vseh kratkih, kratkih naglašanih in sekundarno naglašanih zlogih; *l* je otrdel; trdi (velarni) *l* (*l*) pred zadnjimi (in srednjimi) samoglasniki (gl. Todorović 2017: 20) je ohranjen v nekaterih rižanskih govorih. Za rižanske govore je značilna tudi sekundarna palatalizacija velarnih soglasnikov pred sprednjimi samoglasniki (*k* pred *y*, *i* in *e > é*, *g* pred *i* in *e > j* in *h* pred *i* in *e > š*); razvoj diftongov *ie/ie/ia* iz **ě* in *uo/uou/ua* iz **o*.

Logar (1996: 88) pojasnjuje, da se je »govorica z razvojem **ě > ie* razširila od Koroške preko Rezije, Benečije in zahodnega Krasa do morja v okolici Devina in Trsta, tu pa je na široki fronti zadela na govorico, ki je prodirala proti morju v Istro in z Notranjskega«. Logar dalje razlaga, da se je po

¹ Pred njim so istrske govore definirali, razmejili in/ali raziskovali že Mačeki (1930), Ramovš (1931, 1935) in Ribarić (1940).

vsej verjetnosti diftong *ei* monoftongiral v *e/ɛ* in nato ponovno diftongiral, vendar ne več v *ei*, ampak v *ie*. Razvoj *ie* (iz **ě*) po njegovem mnenju ni direktno prevzet iz beneško-kraških govorov, ampak je sekundarno razvit iz notranjskega *ei* zaradi intenzivnega in že starega stika tega govora z beneškimi in kraškimi govori, ki so imeli *ie* za **ě* že od vsega začetka. Za rižansko podnarečje je značilen tudi obstoj omenjenega diftonga *uo/uɔ/ua* iz **o* (**ǫ*/**ǵ*-) in novoakutiranega **o* v dolgih zlogih.

Posebnost rižanskih govorov je prav tako razvoj psl. dolgega **ɛ* in **e* v glasovno skupino *ie*. Logar (1996: 89) je mnenja, da je omenjena glasovna skupina »akustično in genetično najzanimivejša«. Razlaga, da gre za istrsko inovacijo, nastalo po križanju notranjskega *ie* za iste psl. glasove in zahodnoslovenskega oziroma beneškega *e*. Logar dodaja, da je istrska glasovna skupina *je* nastala zaradi kontaminacije obeh refleksov (*ie* + *e* > *je*).

4 Metodologija

Osrednje raziskovalno vprašanje je, katere glasovne značilnosti iz Logarjevega poročila še vedno ohranjajo starejši Dekančani in v kolikšni meri (če sploh) so prisotne v govoru mlajših govorcev – raziskavo sem zato opravila tudi z mlajšimi vaščani, starimi od 35 do 50 let. Ohranjanje in morebitne spremembe glasovnih posebnosti dekanskega narečnega govora sem spremljala z analizo obstoječe dialektološke literature iz let 1955, 1976, 1990, 2017 (z dopolnitvami iz let 2024 in 2025) ter 2025.

Tine Logar² je v Dekanih raziskoval med 26. in 29. aprilom 1955. Pri zbiranju narečnih ustreznice za pojme iz vprašalnice za *Slovenski lingvistični atlas* se je opiral na podatke, pridobljene od domačinke, stare 66 let. Na prvi strani terenskega zvezka je poleg njenih rojstnih podatkov zabeležil, da »je bilo gradivo zapisano po izgovorjavi 66-letne M. P., katere govorica se deloma razlikuje od govorice mlajše dekanske generacije«. V poročilu,³ ki ga je oddal nekaj dni po opravljeni raziskavi, je na petih straneh rokopisa obravnaval glasoslovne prvine, oblikoslovne pa je strnil na eni strani. Pri razlagi glasovnih pojavov upošteva Logarjevo terminologijo in fonetični zapis, kot sta navedena v poročilu.

² Tine Logar, *Dekani*, 1955 [T118, zapis po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas*, rokopis; hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

³ Logar, Tine. 1955. Poročilo o terenskem delu 26.–29. 4. 1955 (22-202/55), Arhiv Inštituta za slovenski jezik (22), 1948– [rokopis, hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

V Dekanih je leta 1976 raziskovala tudi Logarjeva študentka Mirjam Ostrouška,⁴ ki je k sodelovanju pritegnila pet domačinov. Rezultate terenske dialektološke raziskave je objavila še istega leta v tipkopisu, naslovljenem *Dialektično gradivo za govor vasi Dekani pri Kopru*, ki ga hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Gradivo, ki ga je pregledal Tine Logar, je bilo zbrano po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas*; nanj se sklicujem z navedbo vprašanja, npr. Ostrouška 1976: vpr. 727.

V študijskem letu 1988/1989 so v več istrskih krajih raziskovale tri študentke Franca Crevatina in Rade Cossutta, ki sta takrat predavala na tržaški Visoki šoli za tolmače in prevajalce. Jezikoslovca sta sestavila vprašalnico, Logar pa je določil mrežo raziskovalnih točk. Gradivo, ki je bilo zbrano v enaindvajsetih krajih slovenske Istre, je korigirala in z raziskavami dopolnila Cossutta (Cossutta, Crevatin 2005: 9). Kartografirano besedje je bilo objavljeno v dveh jezikovnih atlasih, in sicer v *Slovenskem dialektološkem leksikalnem atlasu slovenske Istre I* leta 2005 in *Slovenskem dialektološkem leksikalnem atlasu slovenske Istre II* leta 2006. Avtorja atlasov sicer navajata, da je bilo gradivo zbrano (tudi) s pomočjo študentk, a ne beležita podatka o raziskovalkah v posameznih raziskovalnih točkah. Avtorja (Cossutta, Crevatin 2005: 26) navajata, da so pri raziskavi sodelovali trije informanti – dva sta bila rojena leta 1912, eden pa leta 1910. Raziskava je potekala v prvi polovici marca leta 1990 (Cossutta, Crevatin 2005: 29). Fonetični zapis zbranega narečnega gradiva ne beleži dolžin. Na omenjena atlasa se sklicujem s kraticama SDLA-SI I in SDLA-SI II.

Novejše dialektološko gradivo je bilo pridobljeno z lastnimi terenskimi raziskavami, ki so bile za različne raziskovalne namene opravljene med letoma 2016 in 2025. Izrazi so bili transkribirani⁵ na podlagi zvočnih posnetkov. V Dekanih sem prvič raziskovala leta 2016 – pri klasični terenski dialektološki raziskavi je sodelovalo šest narečnih govorcev, ki so bili rojeni v letih 1934, 1937, 1938, 1941, 1942 in 1946. Rezultati raziskave so bili objavljeni v monografiji *Narečna raznolikost v okolici Kopra: Dekani, Hrvatini, Škofije*, ki je izšla leto kasneje (Todorović 2017). Raziskavo sem leta 2023 dopolnila za potrebe objave *Slovenskega istrskega lingvističnega atlasa* (SiLA) – prvi zvezek je izšel leta 2024, drugi leta 2025, tretji zvezek pa je tik pred izidom. Na kartografirano gradivo omenjenih atlasov se sklicujem z navedbo atlasa in karte, npr. SiLA 1: karta 281 oz. SiLA 3 gradivo: karta

⁴ Mirjam Ostrouška, *Dekani*, 1976 [T118, zapis po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas*, tiskopis; hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

⁵ Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (ZRCola.zrc-sazu.si), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani razvil Peter Weiss.

1441. Za namene pričujoče raziskave sem v začetku leta izvedla še tretjo dialektološko raziskavo in vanjo vključila štiri mlajše narečne govorce, stare med 35 in 50 let. V času omenjene raziskave sem po nekaterih glasovnih posebnostih, ki jih v predhodnih raziskavah nisem prikazala, spraševala tudi starejše govorce. Na omenjeno gradivo se v analizi sklicujem s kratico DeGradivo 2025 (Dekani gradivo 2025). Fonetični zapis zbranega narečnega gradiva sicer ne beleži dolžin, a sem jih za namene pričujoče raziskave naknadno označila. Diftongi so zapisani brez oznake za dolžino, ker so inherentno dolgi.

5 Diahrona primerjava glasovnih posebnosti dekanskega narečnega govora

5.1 Diftong *ie*

Logar (1955) navaja, da psl. **ě* »v Dekanih in okolici reflektira kot *ie*« (tj. *ie*), kar v poročilu prikazuje s primeri *lietəy*, *nediela*, *miesəc*, *sliəp*, *dīelat* idr. Pojasnjuje tudi, da omenjeni refleksi oz. diftong »izkazujejo tudi številne, verjetno starejše izposojenke v dekanski govorici«, kot na primer *bitiəya*,⁶ *karīəya*, *ikīeta*.

Leta 1976 je Ostrouška v Dekanih slišala refleksi *iə*, npr. *mlīəkuə*, *zvīəzda* (vpr. 727), *rīəzat* (vpr. 728). Leta 1990 so Cossutta in njene študentke slišale diftong *iə*, npr. *ciəsta* 'cesta' (SDLA-SI I: karta 1).

V Dekanih sem leta 2016 slišala diftong *iə*, in sicer za psl. **ě* in **ě-*, na primer *liətəə* 'leto' (SiLA 2 2025: karta 650), *ni'diəla* 'nedelja' (ibid.: karta 6627b), *miəsəc* 'mesec' (ibid.: karta 659), *s'liəp* 'slep' (SiLA 1: karta 442), *dīəlat* 'delati' (SiLA 1: karta 281), ki se odraža tudi v romanizmih – *bi'tiəya* 'trgovina' (SiLA 1: karta 335), *ka'riəya* 'stol' (SiLA 2: karta 994, *i'kiəta* 'suknjič' (SiLA 3 gradivo: karta 1057). Diftong *iə*, ki ga izgovarjajo vsi starejši govorci, ohranjajo tudi mlajši vaščani, npr. *miəsto*/*miəstə* 'mesto' (DeGradivo 2025).

5.2 Glasovna skupina *ie*

V poročilu iz leta 1955 Logar beleži, da »so psl. *ě*, *ě* in *ě* v Dekanih zastopani z istim glasom *iě*«, npr. *triěsen*, *žbiěla*, *debiěla*. Obenem poudarja, da je pri starejših ljudeh pogosto slišal refleksi *ie*, medtem »ko mlajša generacija dosledno govori *iě*«. Omenjeni refleksi je še danes ohranjen v nekaterih

⁶ Dialektolog ne navaja ustreznice v knjižni slovenščini.

narečnih izrazih. Tudi sama sem pri nekaterih dekanskih besedah slišala diftong *ie* namesto (pričakovane) glasovne skupine *je* – npr. *'ziele* 'ohrovt'; prim. tudi druge rižanske govore – *'zielā* v Svetem Antonu, *'ziele* v Bertokih in na Škofijah (SiLA 3 gradivo: karta 1441).

Ostrouška je leta 1976 za psl. **ĕ*, **ē* in **è*- vselej zapisovala refleksi *ĭä*, npr. *pĭâtāk* (vpr. 524), *vičĭār* (vpr. 735), *ziālā* (vpr. 736), medtem ko je desetletje kasneje (za omenjene psl. razvoje) tržaška raziskovalna ekipa zapisovala *ie*, npr. *γ'riedel* 'gredelj' (SDLA-SI II: karta 389), *ž'biela* 'čebela' (SDLA SI I: karta 257, *'ried* 'red' (SDLA-SI II: karta 457).

Za psl. **ĕ*, **ē*, **è*- sem v času novejših raziskav vedno slišala refleksi *je*: (ki ga poenostavljeno zapisujem *je*), npr. *p'je:tāk* 'petek' (SiLA 2: karta 662/a), *vič'je:r* 'večer' (SiLA 1: karta 20/a), *ž'je:nska* (SiLA 2: karta 720). Obravnavani refleksi ohranjajo tudi mlajši narečni govorci, npr. *žb'j:ela* 'čebela', *p'je:č* 'peč' (DeGradivo 2025).

5.3 Dolgi *u*

Logar v svojem poročilu navaja, da dekanski dolgi *u* »zastopa psl. *ū* in ò«⁷ ter niza primere *sūra*, *nūć*, *nūs*, *kakûš* idr. Tudi Ostrouška (1976) za psl. **ū* in **ō* beleži *ū*, npr. *lūč*, *lūpin* (vpr. 745), *nūť*, *lipū* (vpr. 733/a). Cossutta oz. njene študentke so v Dekanih leta 1990 za psl. **ū* zapisovale odraz *y*, npr. *'lyč na pet'rolio* 'petrolejka' (SDLA-SI I: karta 345), *'syxu* 'pierje 'suho listje' (SDLA-SI II: karta 365/b), *b'rysit* '(na)brusiti (koso)' (SDLA-SI II: karta 469), *kə'lyža* 'gnojišče' (SDLA-SI II: karta 503), vendar *stər'γulā* 'strgulja za nečke' (SDLA-SI II: karta 622); za psl.**ō* so zapisovale *u*, npr. *'us* (SDLA-SI I: karta 3).

V zvezi s fonemom *y* v poročilu iz leta 1955 Logar pojasnjuje, da je »dekanski *u* < psl. *ū* sekundaren in da je nadomestil nekdanji *ȳ* < *ū*, kajti pred njim imamo palatalne zastopnike psl. velarov (npr. *ć* < *k*), ki si jih lahko razlagamo samo, če se je nekoč namesto *ū* izgovarjal *ū* ali *ȳ*«. Logar (ibid.) dalje pojasnjuje: »In res, starejša ženska je v Dekanih za *ū* stalno govorila *ȳ*, medtem ko mladina tega glasu ne pozna več. Bolj kot na vpliv knjige mislim na vpliv govorov, ki za psl. *ū* govore *ū*. In tu bi prišla v poštev kraščina.«⁸ Logar je leta 1955 fonem *y* (za < psl. **ū*) slišal le pri eni starejši govorki, vendar iz zapisa ni povsem razvidno, ali je šlo za 66-letno domačinko, s katero je opravil raziskavo, ali za drugo starejšo govorko. Enaindvajset let

⁷ Psl. **ō*.

⁸ Logarjev komentar glede »kraščine« ni povsem jasen, saj po njegovi klasifikaciji istrski rižanski govori na vzhodu in severovzhodu mejijo na notranjske govore (Logar in Rigler 1983).

kasneje Ostrouška fonema *y* v Dekanih ni več zasledila, zato je še posebej nenavadno, da je tržaška raziskovalna ekipa njegovo prisotnost vztrajno dokumentirala trideset let po Logarjevi raziskavi, ko je fonem po vsej verjetnosti že izginil.

Leta 2016 sem za psl. **ū* in **ō* zabeležila dolgi *u*, npr. *kə'ku:š* 'kokoš' (SiLA 3 gradivo: karta 1384), *'lu:pək* 'oljna kožica' (ibid.: karta 1343). Tudi mlajši Dekančani ohranjajo omenjeni fonem, npr. *'lu:č* 'luč', *'ru:ba* 'stvar' (DeGradivo 2025).

5.4 Diftong *uo*

Logar (1955) pojasnjuje, da sta psl. **ō* in **ō-* v dekanskem narečnem govoru »zastopana z *ūo*«, za omenjeni diftong navaja »dekanske izposojenke iz romanščine«, npr. *mūoka*, *zūop*, *želūodac*, *kūoža*, *škūoda*. Dialektolog pojasnjuje, da omenjeni refleks oz. diftong »izkazujejo tudi številne, verjetno starejše izposojenke v dekanski govorici«, kot na primer *pajūon*, *prūon*, *kūorta* idr. V nadaljevanju še dodaja, da je psl. **ō* »v mlajših romanskih izposojenkah zastopan z *ō*, kar razlaga s primeri *štrōmac*, *šjōla*, *kandōt* idr. Prim. novejše narečno gradivo – *št'ro:məc* 'žimnica' (SiLA 2: karta 961), *š'jo:la* 'podplat' (SiLA 3 gradivo: karta 1096), *kən'do:t* 'stranišče' (SiLA 2: karta 1044), ki potrjuje Logarjev zapis.

Leta 1976 je Ostrouška v Dekanih (za psl. **ō* in **ō-*) zapisala diftong *ūa* (vpr. 734/a), npr. *γūaba* (vpr. 419) in *škūada* (vpr. 733/b). Leta 1990 so Cossutta in njene študentke dosledno zapisovale diftong *uo*, npr. *vət'ruəbie* 'otrobi' (SDLA-SI I: karta 285), *š'kuərja* 'skrlup na kolenih' (ibid.: karta 341).

V Dekanih sem leta 2016 slišala diftong *ua*, in sicer za psl. **ō*, **ō-* in **ō-*, npr. *γə'luəp* 'golob' (SiLA 3 gradivo: karta 1398), *'tuəča* 'toča' (SiLA 1: karta 44), *š'kuəda* 'škoda' (ibid.: karta 176). Diftong *ua*, ki ga izgovarjajo vsi starejši govorci, ohranjajo tudi mlajši vaščani, npr. *'muəš* 'moški, mož' (DeGradivo 2025).

5.5 Dolgi *u* (iz **ī*)

Logar (1955) je kot dekansko fonetično posebnost izpostavil tudi dolgi *u*, ki izhaja iz psl. **ī*, npr. *tūče*, *tūkla*, *pūn* idr. Leta 1976 je dolgi *u* (iz **ī*) zabeležila tudi njegova študentka in navedla primer *sūza* (vpr. 796). Omenjeni razvoj je leta 1990 prav tako slišala in zapisala tržaška raziskovalna ekipa, npr. *'puš* 'polž' (SDLA-SI I: karta 133), *'puno* 'na pretek' (SDLA-SI I: karta 381), *'duyo* 'dolgo' (SDLA-SI II: karta 721).

Leta 2016 sem za psl. **ī* zapisala dolgi *u* in *ou*, npr. '*pu:na* 'lu:na 'polna luna' (SiLA 1: karta 55), '*kouneš* 'preklinjaš' (SiLA 3 gradivo: karta 1270). Pri mlajših Dekančanih sem opazila izgovor bodisi *u*, npr. '*pu:no*/'*pu:nə* 'veliko', bodisi *ou*, npr. '*vo:una* 'volna' (DeGradivo 2025).

5.6 Umično naglašeni samoglasniki

Logar (1955) prikazuje razvoje »sekundarno poudarjenih« (tj. umično naglašeni) **e*, **o* in **a*.

Iz umično naglašene psl. **e* se je razvil dekanski *ā:*, npr. Logar (ibid.) *zām̐la*, *tā̐ta*, *žā̐na*, *čā̐luə*. Ostrouška je leta 1976 za obravnavani razvoj prav tako zapisala refleks *ā*, npr. *rā̐bruə*, *rā̐kla*, *spā̐kla* (vpr. 736/a). Cossutta in njene študentke za umično naglašeni psl. **e* vselej zapisujejo *e*, npr. '*teta* 'samska' (SDLA-SI I: karta 322). V času recentnih raziskav sem tako kot Logar in Ostrouška med starejšimi govorcji slišala refleks *ā:*, npr. '*zā:m̐la* 'zemlja', '*tā̐ta* 'teta', '*čā̐:luə* 'čelo', mlajši govorcji pa že izgovarjajo *e*, npr. *je* '*re:kla* 'je rekla', '*me:tla* 'metla' (DeGradivo 2025).

Iz umično naglašene psl. **o* se je razvil dekanski refleks *uā:*, npr. Logar (ibid.) *kuā̐stiñ*, *muā̐dras*, *kuā̐za*, *uā̐knu*, *luā̐nc*. O izgovorjavi refleksa pri starejši domačinah Logar pojasnjuje: »Pri starejših ljudeh sem namesto *uā* > *o* pogosteje slišal slišal *uō*. Zato mislim, da je *uā* mlajša razvojna stopnja nekdanjega *uo*, nastala po disimilaciji.« Ostrouška je leta 1976 zapisala refleks *uā*, npr. *kuā̐tuə*, *kuā̐nc*, *luā̐nc* (vpr. 733/c), dvajset let kasneje so ga v Dekanih slišale tudi Cossutta in njene študentke, npr. '*kuā̐stin* 'kostanj' (SDLA-SI I: karta 29), '*kuā̐sa* 'kosa' (SDLA-SI II: karta 407), '*kuā̐təc* 'kotec za prasca' (SDLA-SI II: karta 706).

V času novejših raziskav je bilo potrjeno ohranjanje glasovne skupine *uā:* (iz umično naglašene psl. **o*) pri starejših govorcjih, npr. '*r'uā:sa* 'rosa' (SiLA 1: karta 36), '*p'uā:tək* 'potok' (SiLA 1: karta 61), '*l'uā:nc* 'lonec' (SiLA 2: karta 993), medtem ko sem pri mlajših govorcjih slišala diftong *uo*, npr. '*kuoza* 'koza', '*puotək* 'potok' (DeGradivo 2025).

Iz umično naglašene psl. **a* se je razvil dekanski polglasnik (Logar 1955), ki sta ga v času raziskav zapisala tako Logar leta 1955 – *mā̐yla*, *pā̐sa*, *stā̐za*, *dā̐žja* – kot Ostrouška leta 1976, npr. *mā̐yla*, *stā̐za* (vpr. 867), *pā̐sa* (vpr. 348). Konec 90. let istega stoletja je obravnavani refleks med govorcji prepoznala tudi tržaška raziskovalna ekipa, npr. '*s'təza* 'steza' (SDLA-SI II: karta 493).

V letih 2016 in 2025 sem tako pri starejših kot mlajših govorcjih zabeležila ohranjanje refleksa *a:*, npr. '*mā̐:yla* 'megla' (SiLA 1: karta 23), *ni* '*dā̐:žja* 'ni dežja' (DeGradivo 2025).

5.7 Refleksi kratkonaglašenih psl. samoglasnikov

V poročilu Logar niza tudi dekanske reflekse, ki izhajajo iz psl. kratko naglašenih vokalov, in sicer – upoštevaje Logarjev zapis – *it*, *ût* > *ët/ê*; *èt* > *îê*; *òt* > *uât*; *ât* > *ôt*; *rât* > *rât*.

Za dekanska refleksa *ët/ê* (iz *it*, *ût*) Logar (1955) beleži primere *mêš*, *sê*, *plêχ*, *krêχ*. Ostrouška ni slišala oslavljenega vokala *e* (*ê*), temveč dolgi polglasnik, npr. *nêč*, *sê* (vpr. 743) in *krêχ* (vpr. 746). Tudi tržaška raziskovalna ekipa je leta 1990 za psl. kratko naglašeni **u* v Dekanih beležila polglasnik, npr. *k'raχ* 'kruh' (SDLA-SI I: karta 210).

Leta 2016 sem v Dekanih zabeležila enak refleks, npr. *'ta:č* 'ptica' (SiLA 3 gradivo: karta 1514), *k'ra:χ* 'kruh' (SiLA 3 gradivo: karta 1178). Polovica mlajših vprašanih vaščanov še ohranja stari dekanski refleks *a*, drugi pa zanj izgovarjajo *i* in *u*, npr. *'ti:c* in *k'ru:χ* (DeGradivo 2025).

Za dekanski refleks *îê* (iz *èt*) Logar (1955) beleži primer *kmîê* – Ostrouška je leta 1976 (vpr. 737) slišala refleks *jä* – *χmjât*, *žrjân*. Tržaška raziskovalna ekipa refleksa ni zapisovala poenoteno, sama pa sem ga leta 2016 zapisala kot *χ'mä:t*. Mlajši narečni govorci izgovarjajo *e*, tj. *χ'me:t* in *k'me:t* (DeGradivo 2025).

Za refleks *uât* (iz *òt*) Logar beleži primere *buâšk*, *čuâk*, *kuân*, idr., kar je na terenu leta 1976 zapisala tudi Ostrouška, npr. *kuâš*, *kuân*, *čuâk*, *struâk* (vpr. 734). Cossutta in njene študentke so z zapisom potrdile ohranjanje obravnavanega refleksa, zapisale so npr. *'kuâš* košara za otroke' (SDLA-SI I: karta 297) idr. Tudi v govoru današnjih narečnih govorcev beležim ohranjanje refleksa *uâ*: – npr. *b'uâ:šk* 'gozd' (SiLA 1: karta 102), *'kuâ:s* 'košara' (SiLA 2: karta 1028), *k'uâ:n* 'konj' (SiLA 3: karta 1507). Mlajši narečni govorci obravnavanega refleksa ne ohranjajo, zanj izgovarjajo diftong *uo*, npr. *'buošk* 'gozd', *'kuoš* 'koš', *'kuon* 'konj' (DeGradivo 2025).

Za dekanski refleks *ôt* (iz *ât*) Logar (1955) beleži primere z izvori, ki jih navajam, kot so razloženi v poročilu – *vôn* < vâm, *nôn* < nâm, *vôs* < vâs, *nôs* < nâs, *pôs* < pâst, *γlôš*, *fônt*, *tôn* < tam. Dvajset let kasneje je dekanski refleks *ôt* zapisala tudi Ostrouška (vpr. 749), npr. *fônt* in *nôs*. V narečnih izrazih, ki jih je kartografirala tržaška raziskovalna ekipa, ni obravnavanega refleksa.

Leta 2016 sem potrdila ohranjanje obravnavanega razvoja, zapisala sem namreč *'fo:nt* (SiLA 2: karta 770), *γ'to:s* 'kozarec' (ibid.: karta 1010). Leta 2025 sem starejše in mlajše Dekančane spraševala po narečnih ustreznicah za izraze 'vam', 'nam', 'vas', 'nas' in 'tam'. Rabo oz. ohranjanje obravnavanega odraza sem potrdila le pri starejših govorcih, npr. *'vo:n*, *'no:n*, *'vo:s*, *'no:s* in *'to:n*, mlajši govorci pa ga v nekaterih primerih nadomeščajo z *a:t*, npr. *'fo:nt* in *γ'to:s*, vendar *'va:n*, *'na:n*, *'va:s*, *'na:s* in *'ta:n* (DeGradivo 2025).

V obravnavani sklop Logar vključuje tudi dekanski refleks *rāt*, ki izhaja iz *rāt*. Zanj v poročilu navaja primere *brāt*, *mrās* in *γrāχ*, ki jih v svoji raziskavi iz leta 1976 beleži tudi njegova študentka, npr. *γrāχ* (vpr. 425) in *brāt* (vpr. 749). V narečnih izrazih, ki jih je kartografirala tržaška raziskovalna ekipa, ni obravnavanega refleksa.

Današnji narečni govorci še vedno ohranjajo omenjeni odraz – leta 2016 sem tako kot Logar in Ostrouška zapisala *m'rā:s* 'mraz' (SiLA 1: karta 43), *b'rā:t* 'brat' (SiLA 2: karta 283) in *γ'rā:χ* 'grah' (SiLA 3 gradivo: karta 1465), vendar mlajši vaščani zanj izgovarjajo *e* ali *a*, npr. *m're:s*, *b'ra:t* in *γ'ra:χ* (DeGradivo 2025).

5.8 Izglasni samoglasniki

Logar v poročilu prikazuje tudi »posttonične vokale« (v poročilu niza primere za izglasne vokale), ki so se v Dekanih leta 1955 odražali takole: *-a* > *-a*; *-e*, *-e* > *-e*; *-i* > *-i*/*>* *-e/-ie*; *-o*, *-o* > *-uə*.

Za razvoj **-a* > *-a* Logar navaja primera *žāna* in *šīša*, za **-e*, **-e* > *-e* pa *klīšće*, *nāse* in *mūoče*. Ostrouška (1976: vpr. 750) je za izglasni **-a* zapisala *γlāva*, *frūška*, *krāva*, *stāza*, za **-e* pa vselej *-ā* npr. *nāsā*, *mūrīā* (vpr. 737/b), *brādā* (vpr. 18), *mūštāfā* (67). Cossutta in njene študentke so za izglasni *-a* vedno zapisovale *-a*, npr. *rā'bida* 'robida' (SDLA-SI I: karta 350), *tā'rina* 'lončena skleda' (ibid.: karta 350), toda nekajkrat tudi *-ā*, npr. *s'muolā* 'smola' (SDLA -SI II: karta 552), *γ'lāva kə'puzā* 'zeljnata glava' (ibid.: karta 543), *stər'γulā* (ibid.: karta 612).

V Dekanih sem zabeležila izglasni *-a* (iz **-a*) in *-e* ter *-ā* (za **-e* in **-e*), npr. *'duəta* 'dota' (SiLA 2: karta 788), *'ri:nka* 'poročni prstan' (ibid.: karta: 793), *'su:nce* 'sonce' (SiLA 1: karta 1), *'zə:rnūə* 'tuāče' 'zrno toče' (ibid.: karta 45), *ku'di:nā*, *ku'di:ne* 'nečke' (SiLA 3 gradivo: karta 1174), *uš'je:suə* *vəd* 'jə:γlā' 'šivankino uho' (SiLA 3 gradivo: karta 1159). Mlajši narečni govorci izgovarjajo *-a* (za **-a*) in *-e* (za **-e*, **-e*), npr. *'ši:ša* 'hiša', *'ši:še* 'hiše' (DeGradivo 2025).

Za razvoj **-i* > *-i*/*>* *-e/-ie* Logar navaja primere *smo scūχali na mūoče*, *kuāñe* < *konì*, *brātīe* < *brāti*, *dnjēvīe*, *sāstriē*, *stāršīe*, *zāmīe* < *vzemi*, Ostrouška pa npr. *s pārsimīə* (vpr. 22), *siz zūəbe*⁹ (vpr. 16), *z rūəkamīə* (vpr. 25) ipd. Cossutta in njene študentke so leta 1990 za izglasni *i* pretežno zapisovale *-e*, npr. *k'līnē* 'klini pri kolovratu' (SDLA-SI II: karta 459), *'vəršē* 'vrhovi dreves' (ibid.: karta 567), vendar npr. *fəžo'leti* 'stročji fižol' (ibid.: karta 537).

⁹ Iz tiskopisa ni razvidno, kateri fonem je avtorica zapisala – *e* ali *ē*.

Tako kot Logar sem sedemdeset let po njegovi raziskavi v izglasju (za *-i) zapisala -*ę* in -*jə*, npr. *nə p'lacjə* 'na trgu' (Todorović 2017: 101), *Pi'ra:ńcjə* 'Pirančani' (SiLA 1: karta 148), *šo:ldę* 'denar' (ibid.: 342), *bə'ya:ńcjə* 'ozeblina' (ibid.: karta 390), *š'ti:rę* 'fa:ntę 'štirje dečki' (SiLA 2: kart, *'za:dńə* 'zadnji' (ibid.: 594), *smuə* 'diəłəłę 'smo delali' (Todorović 2017: 138), *u kən'ti:njə* 'v kleti' (Todorović ibid.: 41) idr. Mlajši narečni govorci izgovarjajo -i, npr. *šo:ldi* (DeGradivo 2025).

Za dekanski -*uə* < *-o Logar navaja primere *čāluə*, *ušjesuə*, *nābuə*, *rābruə*, *kūluə*, *ūkuə*. Izgovor izglasnega -*uə* je v svoji raziskavi potrdila tudi Ostrouška, npr. *z rūokūə* (vpr. 25), *sīənuə* (vpr. 303), *stāklūə* (vpr. 144), *cīyəuə* (vpr. 141/a). Cossutta in njene študentke so izglasni o zapisovale na štiri načine: -o, -*uo*, -*u* in, najpogosteje, -*o*, npr. *'uko* 'oko pri trti' (SDLA-SI II: karta 575), *'cokulo* in *'kuño* 'podpore za sod' (ibid.: karta 616), *rə'setuo* 'rešeto' (ibid.: karta 423), *'pestuo* 'pesto' (ibid.: karta 437) ter *'siəno* 'seno' (ibid.: karta 460), *s'təblo* 'steblo' (ibid.: 474), *'kulə* 'sira 'sirni hleb' (ibid.: 677).

V času novejših raziskav sem zabeležila ohranjanje -*uə* med starejšimi govorci, npr. *'pu:nyə* 'mnogo, veliko' (SiLA 2: karta 587), *γə'ru:pūə* 'grenko (sadje)' (ibid.: karta 587), *'liətuə* 'leto' (ibid.: karta 650), *z'yu:da v'jə:truə* 'zgodaj (zjutraj)' (ibid.: karta 672), pri mlajših govorcih pa sem zabeležila -o in -*o*, npr. *'liəto* in *'pu:nə* (DeGradivo 2025).

5.9 Prednaglasni samoglasniki

V svojem poročilu Logar pojasnjuje odraze prednaglasnih vokalov. Za »predtonični« *o* pojasnjuje, da se v Dekanih navadno realizira kot *a* ali *ę*, npr. *pakāzat*, *pamūc*, *kalienūə*, *kapītuə*. Dvajset let kasneje Logarjeva študentka Ostrouška (1976) za prednaglasni *o* beleži redukcijo, torej v vseh primerih polglasnik, npr. *kālienūə* (vpr. 58), *kləbūk* (vpr. 91), *γəspūt* (vpr. 197/b), *kəmə̃r* (vpr. 357), *kəpītuə* (vpr. 368) ipd. Tudi tržaška raziskovalna ekipa je za prednaglasni *o* slišala le polglasnik, npr. *rə'si* 'prši' (SDLA-SI I: karta 13), *kə'bilca* 'kobilica' (ibid.: karta 148), *pə'lyžək* 'podložek' (ibid.: karta 237), *pə'rəd'nica* 'porodnica' (ibid.: karta 295).

Leta 2016 sem v Dekanih zapisala *kə'va:č* 'kovač' (SiLA 1: karta 294), *pə'sa:st* 'kašelj' (SiLA 1: karta 382), *kə'liənuə* 'koleno' (SiLA 1: karta 533), *stə'pa:tūə* 'stopalo' (SiLA 1: karta 537), *kə'ku:š* 'kokoš' (SiLA 3 gradivo: karta 1384). Mlajši narečni govorci prednaglasni *o* realizirajo kot *ę* in *o*, npr. *kę'ku:š* 'kokoš', *po'sa:st* 'kašelj', *ko'bi:lca* 'kobilica' (DeGradivo 2025).

Logar za »predtonični« *o* nadalje pojasnjuje, da »v zvezi z velarnimi in labialnimi konzonanti prehaja pogosto v *u*«, npr. *γunīšće*, *kuñā*, *kušāra*, *kusīlu*, *pundielik*, kar je leta 1976 z raziskavo potrdila tudi Ostrouška, npr.

pundîalik (vpr. 520), *yuñištâ* (vpr. 147/b), *stupâlɥə* (vpr. 62), *kulienɥə/kəlïenɥə* (vpr. 58). Odraz beležijo tudi tržaške raziskovalke – v SDLA-SI I (karta 215) za pojem ‘sledovi čevljev’ je zabeležena narečna varianta *stu'peñe*.

Leta 2016 sem v Dekanih zapisala *pun'de:lik* ‘ponedeljek’ (SiLA 2: karta 662), *ku'ña*: ‘možev brat’ (ibid.: 860), *yu'ni:šče* ‘ognjišče’ (ibid.: karta 915), *ku'si:lɥə* ‘kosilo’ (SiLA 3 gradivo: karta 1231), vendar *kə'liənɥə* ‘koleno’ (SiLA 1: karta 533) in *stə'pa:lɥə* ‘stopalo’ (SiLA 1: ibid.). Mlajši narečni govorci prednaglasni *o* (ob velarnih in labialnih soglasnikih) izgovarjajo *o*, npr. *kə'liəno* (DeGradivo 2025).

Logar v poročilu dodaja, da v nekaterih primerih prednaglasni *o* prehaja v *i* »zaradi asimilacije *o* na sprednje dentalne konzonante (*n*, *s*)« ter navaja primera *nicûoi* in *sibûota*. Ohranjanje prednaglasnega *i* za *o* sem zabeležila tudi leta 2016, npr. *si'buəta* ‘sobota’ (SiLA 2: karta 662/b) in *ni'cuər* ‘nocoj’ (ibid.: karta 667).

V nadaljevanju dialektolog prikazuje tudi primere za prednaglasni *i*, ki se je v dekanskem govoru v času Logarjeve raziskave odražal kot *ɛ*, npr. *lɛsîca*. Za obravnavani prednaglasni samoglasnik Ostrouška (1976) beleži odraz *i*, npr. *đirlânda* (vpr. 84), *diɣûr* (vpr. 361), *visôka* (vpr. 5779, ki je bil zabeležen tudi leta 1990, npr. *ti'muon* ‘oje’ (SDLA-SI II: karta 441), *pi'ranka* ‘škripec pri vodnjaku’ (ibid.: karta 510).

Za prednaglasni *i* sem v Dekanih nedavno zapisala *i*, npr. *li'si:ca* ‘lisica’ (SiLA 3 gradivo: karta 1504), *Pi'ra:ncjə* ‘Pirančani’ (SiLA 1: karta 148), ki ga izgovarjajo tudi mlajši narečni govorci (DeGradivo 2025).

Prednaglasni *e* je v času Logarjeve raziskave poznal odraza *e* in (*le* v nekaterih primerih) *i*, npr. *desjêt*, *nevîesta*, *nedîela*, *želiēzuə*. Logar dodaja, da je omenjeni fonem »tu in tam prešel v *i* (v zvezi s sosednjo konsonanco)«, kar podkrepi s primeri kot npr. *pinîn*, *mizînc*, *čibûla* in *vičjêr*.

Ostrouška (1976: vpr. 373/b) navaja *litî*, *bisîada*, *zə'lânɥə*, *vəsâla*, *təljâta*. Tudi Cossutta in njene študentke so zabeležile polglasnik, npr. *lə'siene* ‘vile’ (SDLA-SI II: karta 427), *čə'nica* ‘žito’ (ibid.: karta 473), *rə'setɥo* ‘rešeto’ (ibid.: karta 423), vendar (tudi) *si'čira* ‘sekira’ ibid.: karta 724).

Nedavno sem na terenu zapisala bodisi polglasnik bodisi *i*, npr. *nə'viəsta* ‘nevesta’ (SiLA 2: karta 768), *nəs'rieća* ‘nesreča’ (SiLA 3 gradivo: karta 768), *mə'luən* ‘melona’ (ibid: karta 1500), *bi'siada* ‘beseda’ (SiLA 1: karta 157) *sli'pa:rc* ‘prevarant’ (ibid.: karta 164), *ci'di:lɥə* ‘cedilo za juho’ (SiLA 2: karta 1034), *ni'diəla* ‘nedelja’ (ibid.: karta 662/b). Mlajši narečni govorci prednaglasni *e* izgovarjajo *e*, npr. *ve'čje:rja* ‘večerja’ (DeGradivo 2025).

Za prednaglasni *u* Logar navaja, da prehaja v *ɛ*/*e* ali pa se ohranja, za kar navaja sledeče primere: *čepîla* < kupila, *zamedîla* < zamudila, vendar *kupâwa*. Ostrouška beleži (vpr. 474/a) prehod v *i* in ohranjanje *u*-ja, npr. *lipîna*, vendar *klučâvəncə*. Cossutta je s svojimi študentkami slišala *e* in *a*, npr. *še'mijo/šu'mijo* ‘čebele brenčijo’ (SDLA-SI I: karta 262), *le'pina* ‘orehova

lupina' (SDLA-SI II: karta 560), vendar *se rəsšə'šī* 'sod se razsuši' (ibid.: karta 614).

Besedje, zbrano v recentnem času, izkazuje prehod prednaglasnega *u* v *i* (starejši govorci), npr. *či'pi:la* 'kupila', *pis'ti:la* 'pustila', *zami'di:la* 'zamudila' (DeGradivo 2025), *kli'ča:nca* (SDLA-SI II: karta 893), mlajši govorci izgovarjajo *u* in *e*, npr. *je pes'ti:la* 'je pustila', *klu'ča:nca* 'ključavnica' (DeGradivo 2025).

5.10 Sekundarna palatalizacija

Logar v poročilu iz leta 1955 pojasnjuje, da je v Dekanijah »znana sekundarna palatalizacija velarnih konzontanov $k > č/ć$; $g > ģ$; $χ > š/š'$, ki je v govorici še trdno zasidrana«. Zanj navaja primere: *mūoka*: *mūoće*, *liēxa*: *liēše*, *bitīeya*: *bitīēje*. Ostrouška je leta 1976 (vpr. 792) zapisala *rūātā*, *nūājā*, *mūsā*. Tržaška raziskovalna ekipa je dve desetletji kasneje prav tako zapisala: *'buāpće* 'bobki' (SDLA-SI I: karta 251), *stə'pēne po s'neje* 'stopinje v snegu' (SDLA-SI II: karta 74), *puš səs 'šišco* 'polž' (SDLA-SI I: karta 133).

Leta 2016 sem zabeležila ohranjanje palatalov – *ć* (*k* pred *y*, *i* in *e*), *ś* (*h* pred *i* in *e*) in *j* (*g* pred *i* in *e*), npr. *Pis'ja:nčā* 'Dekančanke' (Todorović 2017: 103), *bər'je:še/bər'je:šā* (SiLA 3 gradivo: karta 1053), *Je 'ši:tuə u'bə:tla*. 'Vrgel je ob tla.' (SiLA 1: karta 83). Mlajši narečni govori ohranjajo palatalni *č*, npr. *'no:čā siz də'ma:čā 'muāčā* 'njoki z domačo moko'. Palatalni *j* včasih nekateri govorci nadomeščajo z *γ*, npr. *'nuaje* → *'nuəye* 'noge', medtem ko ne ločijo več med *š* in *ś*, za *h* pred *i* in *e* izgovarjajo le *š*, npr. *'ru:še* in ne *'ru:še* kot njihovi starši.

Tudi v tem delu poročila Logar poudarja, da v Dekanijah obstajajo »produkti sekundarne palatalizacije velarnih konzontanov tudi pred *ū*, ki je nedvomno substitut za nekdanji avtohtoni *ū* ali *ȳ < ū*«, kar utemeljuje s primeri *čūχā*, *smo ščūχali*, *ščūščarca*.

5.11 Soglasniki

Poglavje o glasoslovnih posebnostih dekanskega narečnega govora sredi 20. stoletja Logar zaključuje s strnjeno obravnavo dekanskih konzontanov: »Dekanski konzontanizem pozna glasove *ć* za nekdanji psl. *t̃*, *l̃* pred velarnimi vokali, $g > γ$, $-m > -n$, $ñ > n̄$, medtem ko se za psl. *l̃* danes govori svetli *l*.« Ostrouška (1976) beleži ohranjanje palatalnega *t* (**t̃*) in ne njegovega razvoja v *ć*, npr. *γuñīštā* (vpr. 147/b) in (vpr. 155) *klīāštā*. V tiskopisu ne beleži trdega *l*-ja pred velarnimi vokali, npr. *žīla* (vpr. 155) in *jāyla* (vpr. 120), sicer dosledno zapisuje *γ* za **g*, npr. *nūəya* 'noga' (vpr. 56), $-n$ za **-m*: *dīālən* (vpr.

846), ohranjanje palatalnega *n* (**n̥*), npr. *ɣi̯i̯əzd̪uə* (vpr. 500) ter *l* za psl. **l̥*, npr. *kaʃil* (vpr. 475). Cossutta je s študentkami v Dekanih zabeležila *ć* za **l̥*, npr. *š'ćinke* 'frnikule' (SDLA-SI I: karta 310), značilnega dekanskega trdega *l* (*l̥*) pa med raziskavo niso slišale oz. zapisovale. Kartografirano gradivo, npr. *ɣ'redil* 'gredelj' (SDLA-SI II: karta 389), izkazuje prehod **g* > *ɣ*. V leksikalnih kartah atlasov SDLA-SI I in II nisem našla narečnega izraza, ki bi izkazoval prehod *-*m* > -*n*. Omenjeno gradivo izkazuje ohranjanje palatalnega *n* (**n̥*), npr. *ʼm̥y̯äʃná zə li'm̥uɔʒnə* 'cerkoviška mošnja' (ibid.: karta 338), vendar raziskovalke beležijo tudi *n*, npr. *ʼku̯ästin* 'kostanj' (SDLA-SI I: karta 29), *ʼzadni ʼkuɔʃci̯c s'ti̯əna* 'konec stenja' (SDLA-SI I: karta 356) ipd. Za razvoj **l̥* > *l*, v SDLA-SI I in II je zapisan tako *l* kot *l̥*, pa npr. *se je u'darla ʼzemla* 'plaz' (SDLA-SI I: karta 25), *kər'miežil* 'krmeželj' (ibid.: karta 279) in *ʼpil* 'oltarna podoba' (ibid.: 324), toda *smər'dul̥* 'mala uharica' (SDLA-SI I: karta 193).

Leta 2016 sem zabeležila palatalni *č* (*ć*) za **l̥*, npr. *s'vi̯əća* 'sveča pri procesiji' (SiLA 1: karta 229), trdi *l* (*l̥*) pred vsemi vokali, razen pred *i*-jem, npr. *ʼpu:na ʼlu:na* 'polna luna' (SiLA 1: karta 5), *m'la:t* 'mlad' (SiLA 2: karta 800), *ɣ* za **g*, npr. *ʼmər:ɣla* 'megla' (SiLA 1: karta 23), -*n* za *-*m*, npr. *ɣəvər'i:n* 'govorim' (Todorović 2017: 21), ohranjanje palatalnega *n* (*n̥*), npr. *ʼču:χná* 'kuhinja' (SiLA 2: karta 914), *dər'ño:fət* 'smrčati' (ibid.: 349), *ʼɣu̯ä:nət* 'vohati' (ibid.: 470), vendar *ɣu'ni:šće* 'ognjišče' SiLA 1: karta 195) ter *l* za psl. **l̥*, npr. *pi:l* 'kapelica' (SiLA 1: karta 227), *k'lu:ka* 'kljuka' (SiLA 2: karta 894). Pred vokali, razen pred *i*, je *l* trd, npr. *kər'mi̯əžlou* 'krmežljav' (SiLA 1: karta 437). Mlajši narečni govorci še vedno izgovarjajo mehki *ć* in *ɣ*, -*n* nekateri občasno nadomeščajo z -*m*, palatalni *n* ohranjajo (ker je prisoten v knjižnem jeziku), *l* – ki ga izgovarjajo le še starejši vaščani – pa nadomeščajo z *l̥*.

6 Zaključki

V Dekanih starejši in mlajši narečni govorci ohranjajo značilna diftonga *iə* in *uə* (npr. *ʼli̯ətuə* 'leto' in *ʼtuəča* 'toča') ter glasovno skupino *je* (*p'je:tək* 'petek'). Z psl. **ū* in **ō* (še vedno) izgovarjajo dolgi *u* (npr. *kə'ku:š* 'kokoš' in *ʼlu:č* 'luč'); za psl. **ū* so v Dekanih nekoč poznali dolgi *y*, ki je iz rabe izginil že v času Logarjevih raziskav. V govoru starejših vaščanov je še ohranjen *u* (za *ŷ*), npr. *ʼpu:na ʼlu:na* 'polna luna', vendar ga nekateri govorci postopoma nadomeščajo z *ou* (npr. *ʼvo:una* 'volna'), najverjetneje zaradi vpliva knjižnega jezika.

Refleks *ä* za umično naglašeni **e* je med starejšimi govorci še ohranjen (npr. *ʼzä:m̥la* 'zemlja'), medtem ko mlajši zanj izgovarjajo *e* (npr. *ʼme:tla* 'metla'). Dekanski refleks *uä*: (iz umično naglašene psl. **o*) je ohranjen v

govoru starejših Dekančanov, npr. *p'üä:tək* 'potok', mlajši so ga nadomestili z diftongom *uo*, npr. *'kuoza* 'koza'. Pri starejših in mlajših govorcih beležim ohranjanje refleksa *ə* (iz umično naglašene psl. **ə*), npr. *ni 'də:žja* 'ni dežja'.

Dekanske reflekse *ēt/ēt* (iz *it, üt*), ki jih je leta 1955 zabeležil Logar, danes starejši (in nekateri mlajši) govorce izgovarjajo reducirano, tj. npr. *'tə:č* 'ptica' in *k'rə:χ* 'kruh', medtem ko mlajši govorci (zaradi vpliva knjižnega jezika) polglasnik nadomeščajo s fonemoma *i* in *u*, npr. *'ti:č* in *k'ru:χ*. Starejši vaščani ohranjajo refleks *uât* (iz *ôt*), npr. *k'üä:n* 'konj', mlajši pa so ga nadomestili z diftongom *uo*, npr. *'buošk* 'gozd'. Ohranjen je tudi refleks *ôt* (iz *ât*), npr. *'no:n* 'nam', ki ga mlajši vaščani v nekaterih primerih nadomeščajo z *at*, npr. *'fo:nt* 'fant' in *'y'lo:s* 'kozarec', vendar *'na:n*. Govorci še vedno ohranjajo odraz *'rät*, npr. *'y'rä:χ* 'grah', mlajši vaščani pa zanj izgovarjajo *e* ali *a*, npr. *m're:s*, *b'ra:t* in *'y'ra:χ*.

Izglasni dekanski vokali (*-a*, *-e*, *-e/-je* in *-uə*), ki jih je leta 1955 zapisal Tine Logar, so še ohranjeni, npr. *'ši:ša* 'hiša', *'ši:še/'ši:šä* 'hiše', *nə p'la:cjə* 'na trgu', *smuə 'dialələ* 'smo delali', *'liətuə* 'leto'. Izglasni fonem *-e* oz. *-jə* mlajši vaščani nadomeščajo z *-i*, *-uə* pa z *-o* in *-o* (npr. *'liəto* in *'pu:nə*).

Spreminjanje se odraža predvsem v prednaglasnih zlogih. Prednaglasni *o*, za katerega je Logar zapisal *a* ali *ə*, današnji govorci izgovarjajo reducirano, npr. *kə'liənə* 'koleno', mlajši pa ga realizirajo kot *ə* in *o*, npr. *kə'ku:s* 'kokoš', *po'sa:st* 'kašelj', *ko'bi:lca* 'kobilica'. V nekaterih primerih je prednaglasni *o* prešel v *u*, kar pri starejših govorcih beležim še danes, npr. *ku'si:luə* 'kosilo' – mlajši govorci v omenjenem primeru zaradi vpliva knjižnega jezika izgovarjajo *o*, npr. *ko'si:lo*. Prednaglasni *i* se je v dekanskem govoru v času Logarjeve raziskave odražal kot *ə*, danes pa slišimo fonem *i*, npr. *li'si:ca* 'lisica'. Prednaglasni *e*, ki je v času Logarjeve raziskave poznal odraza *e* in (le v nekaterih primerih) *i*, danes govorci izgovarjajo reducirano, npr. *nə'viasta* 'nevesta', vendar (le pri starejših govorcih) beležim tudi njegovo ohranjanje, npr. *bi'siada* 'beseda'. Za prednaglasni *u* je Logar zabeležil prehod v *ə/e*, novejšo gradivo pa izkazuje prednaglasni *i* (starejši govorci), npr. *či'pi:la* 'kupila', *pi'sti:la* 'pustila', *zami'di:la* 'zamudila', mlajši govorci izgovarjajo *u* in *e*, npr. *je pes'ti:la* 'je pustila', *klu'ča:nca* 'ključavnica'.

Značilne dekanske mehčane palatale *ś*, *j* in *ć* (kot produkt sekundarne palatalizacije) izgovarjajo le starejši narečni govorci – npr. *'ru:še* 'rjuhe', *bər'je:še* 'hlače' in *'muəće* 'moke' – njihovi potomci ohranjajo palatal *ć*, palatal *j* nadomeščajo z *γ* (npr. *'nuəye* 'noge') ter ne ločijo več med *ś* in *ś* (npr. *'ši:ša* 'hiša' in *'ru:še* 'rjuhe'). V govoru starejših in mlajših govorcev je ohranjen palatal *ć* (za nekdanji psl. **č*), npr. *s'viəća* 'sveča', *γ* za **g* (npr. *yu'ni:šće* 'ognjišče'), palatalni *n* (npr. *'ka:mñe* 'kamenje'). Izglasni *-n* za **-m* (npr. *'sən* 'sem') je ohranjen pri starejših govorcih, nekateri mlajši vaščani pa ga pogosto nadomeščajo z *-m* (npr. *'səm*). Starejši vaščani ohranjajo *l* (npr. *pi:l* 'kapelica'), njihovi potomci pa zaradi vpliva knjižnega jezika že

izgovarjajo palatalni *l* (*pi:l*). Izgovor trdega *l* (*l*) je prisoten le še v govorici starejših Dekančanov (npr. *p'lo:c* 'tržnica').

V govoru starejših narečnih govorcev je opaziti ohranjanje večine značilnosti, ki sta jih v Dekanih v letih 1955 in 1976 zabeležila Tine Logar in Mirjam Ostrouška. Način zapisovanja na terenu slišanih fonemov ni vedno odraz njihove dejanske izgovorjave – Logar na primer zapiše *pĭĕtək*, Ostrouška *pĭâtək*, sama pa zapišem *p'jetək* 'petek'. Razlike v zapisovanju so največkrat posledica zapisovalčeve slušne zaznave in njegove odločitve o načinu zapisovanja. Ključno je, da zapisovalec glasovni pojav skozi celoten korpus zapisuje enotno. Mlajši narečni govorci ohranjajo le še nekatere značilnosti dekanskega govora, na primer diftonga *iə* in *uə* ter glasovno skupino *je* – najverjetneje zato, ker se po teh posebnostih dekanski govor loči od sosednjih idiomov. Z rabo in ohranjanjem omenjenih posebnosti izražajo pripadnost domačemu okolju ter željo po ohranitvi korenin in običajev. Mlajši informant je med intervjujem izpostavil: '*Mi: ne γ're:mə na do'pu:st, 'ka:dar ki je: γ'uəštouca.*' ('Ne gremo na dopust, ko je *γ'uəštouca.*').

VIRI IN LITERATURA

Rada COSSUTTA, Franco CREVATIN, 2005: *Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre (SDLA-SI) I*. Koper: Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Rada COSSUTTA, Franco CREVATIN, 2006: *Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre (SDLA-SI) II*. Koper: Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Tjaša JAKOP, 2024: Govor kraja Brest v hrvaški Istri skozi prizmo slovenske dialektologije. *Slavia Centralis* 17/1, 18–37.

Tjaša JAKOP, 2025: Glasoslovje prekmurskega govora Cankove skozi čas. *Slavia Centralis* 18/1, 158–173.

KLS = Milan OROŽEN ADAMIČ, Drago PERKO, Drago KLADNIK, 1995: *Krajevni leksikon Slovenije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Mihaela KOLETNIK, 2009: Odras medjezikovnih stikov v prekmurskem besedju. *Slavia Centralis* 2/1, 20–31.

Mihaela KOLETNIK, 2015: Prekmursko besedje za gospodarska poslopja, kmečko dvorišče in kmečka opravila v Pleteršnikovem slovarju. *Slavia Centralis* 8/1, 165–187.

Tine LOGAR, 1955: Poročilo o terenskem delu 26.–29. 4. 1955 (22-202/55), Arhiv Inštituta za slovenski jezik (22), 1948– [rokopis, hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

Tine LOGAR, 1955a: Dekani [T118, zapis po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas, rokopis; hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

Tine LOGAR, 1996: *Dialektološke in jezikovnozagodovinske razprave*. Ur. Karmen Kenda-Jež. Ljubljana.

Tine LOGAR, Jakob RIGLER, 1983: *Karta slovenskih narečij*. (Priredila na osnovi Ramovševe dialektološke karte slovenskega jezika, novejših raziskav in gradiva Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU; svetovalec za narodno mejo V.[ladimir] Klemenčič; izdelal Geodetski zavod SRS, kartografski oddelek; merilo 1 : 350.000). Ljubljana: DDU Univerzum.

Mirjam OSTROUŠKA, 1976: *Dekani* [T118, zapis po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas, tipkopis; hrani Oddelek za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

Mieczysław MAŁECKI, 2002: *Slavenski govori u Istri* [Przegląd słowiańskich gwar Istrii Krakow, Polskiej Akademji Umiejętności, 1930]. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.

Fran RAMOVŠ, 1931: *Dialektološka karta slovenskega jezika*. Ljubljana, Rektorat Univerze kralja Aleksandra 1.

Fran RAMOVŠ, 1935: *Historična gramatika slovenskega jezika. 7, Dialekti*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Josip RIBARIĆ, 2000: *O istarskim dijalektima. Razmještaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom Vodičkog govora* [1940]. Pazin, Josip Turčinović.

SLA 1.1 = Jožica ŠKOFIC, Januška GOSTENČNIK, Mojca HORVAT, Tjaša JAKOP, Karmen KENDA-JEŽ, Peter KOSTELEČ, Vlado NARTNIK, Urška PETEK, Vera SMOLE, Matej ŠEKLI, Danila ZULJAN KUMAR, 2011: *Slovenski lingvistični atlas 1: Človek (telo, bolezni, družina)*. Atlas (Jezikovni atlas). Ur. Jožica Škofic idr. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Suzana TODOROVIĆ, 2015: *Šavrinško in istrskobeneško besedje na piranskem*. Koper: Libris.

Suzana TODOROVIĆ, 2017: *Narečna raznolikost v okolici Kopra: Dekani, Hrvatini, Škofije*. Koper: Libris.

Suzana TODOROVIĆ, 2021: *Narečje, življenje in hišna imena v treh istrskih krajih: Bertoki, Pomjan in Šared*. Koper: Libris.

Suzana TODOROVIĆ, 2022, Uno sguardo diacronico su alcuni romanismi del vernacolo pomianese. *Folia linguistica et litteraria* 40, 249–269.

Suzana TODOROVIĆ, 2022a: Pomjanski romanizmi nekoč in danes. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 26, 165–177.

Suzana TODOROVIĆ, 2022b: Uno sguardo diacronico su alcuni romanismi del vernacolo pomianese. *Folia linguistica et litteraria* 40, 249–269.

Suzana TODOROVIĆ 2024: *Slovenski istrski lingvistični atlas. 1, Vremenske razmere, geomorfologija, običaji in institucije, telo in bolezni (SiLA 1)*. Koper: Libris, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja.

Suzana TODOROVIĆ 2025: *Slovenski istrski lingvistični atlas. 2, Števniki in opisni pridevniki, čas in koledar, življenje, poroka in družina, hiša in posestvo (SiLA 2)*. Koper: Libris, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja.

Suzana TODOROVIĆ, 2025a: DeGradivo (Dekani gradivo).

Suzana TODOROVIĆ, gradivo 2025: *Slovenski istrski lingvistični atlas. 3, Garderoba in dodatki, hrana in pijača, čustva in občutki, oljkarstvo in oljarstvo, perjad, zelenjava, sadje in sadno drevje, živali (SILA 3).*

Zinka ZORKO, 2009: Koroško mežiško narečje v luči novih glasoslovnih raziskav. *Slavia Centralis* 2/2, 33–49.

Salvator ŽITKO idr. 1979: *Dekani v preteklosti in danes*. Koper: Pokrajinski muzej Koper; Dekani: Krajevna skupnost Dekani.

Statistični urad RS. <https://gis.stat.si/#> (1. 11. 2025)

THE DEKANI DIALECT SPEECH: PHONETIC CHANGES THEN AND NOW

The speech of older dialect speakers even now still reflects most of the features documented by Tine Logar and Mirjam Ostrouška in 1955 and 1976 in Dekani. The way the phonemes are heard and transcribed by researchers in the field does not always reflect their actual pronunciation – Logar, for example, writes *pjâtə*, Ostrouška *pjâtək*, while this author uses *p'jetək* 'Friday'. Differences in transcription usually result from the transcriber's auditory perception and their choice of notation. It is crucial that the transcriber maintain consistency in the representation of a phonetic phenomenon throughout the corpus.

Younger dialect speakers have preserved only selective features of the Dekani speech, such as the diphthongs *iə* and *uə*, and the consonant cluster *je*, most likely because these particular traits distinguish the Dekani dialect from neighbouring speeches. By using and maintaining these features, speakers express their attachment to the local environment and their desire to preserve their roots and customs. Thus the expression by a younger informant during an interview: *Mi ne γ're:mə na do'pu:st, 'ka:dar ki je γμəštouca.* ('We don't go on vacation when there is *γμəštouca*.)